

STORTINGET

Innst. 261 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Dokument 8:136 S (2022–2023)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mimir Kristjánsson, Tobias Drevland Lund og Marie Sneve Martinussen om at det skal lønne seg å jobbe, også når man går på trygd

2. Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag til nødvendige lovendringer som midlertidig hever fribeløpet for uføre til 1 G ut 2023.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen gjennomgå hvordan velferdsytelsene påvirkes av at mottakerne har arbeidsinntekt, og komme med forslag til lovendringer som forenkler inntektsrapportering for stønadsmottakere og som sikret at brukerne får beholde mer av sin lønn og stønad. Gjennomgangen skal ikke begrenses til, men skal minimum vurdere følgende temaer:
 - Økning i fribeløpet for uføre
 - Endring av reglene om at mottakere mister uføretrygden dersom inntekten overstiger 80 prosent av inntekten før sykdom
 - Heving av inntektsgrensen for å motta barnetillegg i sosiale ytelser
 - Endring av regelverket for samordning av dagpenger og andre sosiale ytelser slik at for eksempel uføre får like mye dagpenger som friske personer i samme situasjon
 - Unntak for godtgjørelser for folkevalgt i inntektsavkorting av ytelser, og vurdering av om andre kilder til inntekt også bør utelates

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 21. februar 2023 om statsrådets vurdering av representantforslaget. Statsrådets svarbrev av 3. mars 2023 følger vedlagt.

Som ledd i komiteens behandling av representantforslaget ble det åpnet for å komme med skriftlig innspill. Komiteen mottok to innspill.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tuva Moflag, Runar Sjøstad, Torbjørn Vereide og Agnes Nærland Viljugrein, fra Høyre, Henrik Asheim, Anna Molberg og Aleksander Stokkebø, fra Senterpartiet, Eivind Drivenes og Per Olaf Lundteigen, fra Fremskrittspartiet, Dagfinn Henrik Olsen og Gisle Meininger Saudland, fra Sosialistisk Venstreparti, lederen Kirsti Bergstø, og fra Rødt, Mimir Kristjánsson, viser til Representantforslag 136 S (2022–2023) fra stortingsrepresentantene Mimir Kristjánsson, Tobias Drevland Lund og Marie Sneve Martinussen om at det skal lønne seg å jobbe, også når man går på trygd.

Komiteen viser til svarbrevet fra arbeids- og inkluderingsminister Marte Mjøs Persen om at det alltid skal lønne seg å jobbe, både for de som mottar trygd, og for de som ikke mottar trygd. Komiteen mener at en av de viktigste oppgavene til velferdssamfunnet er å hjelpe de som havner utenfor eller ikke har mulighet til å ta del i arbeidslivet, og derfor er det viktig å ha ordninger som fanger opp disse menneskene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet legger arbeidslinjen til grunn i arbeids- og velferdspolitikken. Det skal lønne seg å arbeide, både for de som ikke mottar trygd, og for de som mottar trygd. Derfor må fellesskapet stille opp mer med aktive tiltak for å hjelpe folk i arbeid. Det må stimuleres økonomisk for å få flere til å delta i opplæring og kompetanseheving. Særlig viktig er det å få unge mennesker som i dag mottar passive trygdeytelser, over i aktivitet. Det må også bli lettere for personer som lever på trygd, å kombinere trygd med arbeid. Folk med nedsatt funksjonsevne og helsemessige utfordringer skal møte et arbeidsliv som er åpent og inkluderende. Innvandrere må få bidra med sine ressurser.

Disse medlemmer viser til at trygdeordninger og sosiale tjenester styrt og finansiert av fellesskapet bidrar til reduserte økonomiske forskjeller og bedre levekår for den enkelte. Disse medlemmer arbeider for et samfunn med et sterkt sikkerhetsnett med universelle velferdsordninger, slik at de som trenger hjelp, får slik hjelp permanent eller i faser av livet. Folk skal ha en økonomi som gjør at de kan leve verdige liv på universelle velferdsordninger, uten at det går ut over arbeidslinjen.

Disse medlemmer viser til at uførereformen gav mer fleksibilitet for de som har restarbeidsevne. Det er et hovedprinsipp for opprettholdelsen av arbeidslinjen at en ikke skal kunne motta mer i velferdsytelser enn det en får i arbeidsinntekt. Det skal være mer lønnsomt for de som ikke kan stå i full stilling, å søke om gradert uføretrygd enn full uføretrygd. Det viktigste er å hindre at personer støtes ut av arbeidslivet. Uføreordningen må støtte opp om dette.

Disse medlemmer vil peke på at for uføretrygdede med omsorg for flere barn som får behovsprøvd barnetillegg, kan samlede ytelser bli høyere en arbeidsinntekt fra et lavinntektsyrke. Det er en nødvendig korreksjon av arbeidslinjen for å gi disse barna et verdig liv.

Disse medlemmer mener at regelverket for uføretrygd i all hovedsak legger godt til rette for at uføre som klarer å øke sin inntekt gjennom innteksbringende arbeid, kan gjøre det. Derfor mener disse medlemmer det ikke er behov for en større gjennomgang av uføreordningen nå.

Disse medlemmer viser til at den tidligere friinntekten for uføretrygden skapte en såkalt terskelef-

fekt som kunne føre til at uføre lot være å prøve seg i arbeid igjen fordi samlet inntekt ble redusert når arbeidsinntekten overskred friinntekten. Derfor ble det innført en beløpsgrense på 0,4 G per kalenderår i den nye uføreordningen. Inntekt under denne beløpsgrensen tas ikke med ved reduksjon av uføretrygden. Samtidig ble den tidligere ventetiden på ett år fjernet, slik at man kunne få forsøke seg i innteksbringende arbeid igjen så tidlig som mulig. Disse medlemmer mener det samlet sett ikke er formålstjenlig å foreslå å øke fribeløpet til 1 G ut kalenderåret 2023.

Disse medlemmer viser til at uføretrygd skal komme til erstatning for inntekt som har falt bort på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. For å få uføretrygd fra folketrygden må inntektsevnen være varig nedsatt med minst 50 pst. (eller 40 pst. hvis man har mottatt arbeidsavklaringspenger).

Når det gjelder forslaget om inntektsavkorting for folkevalgte mv., viser disse medlemmer til at det er krevende å begrunne at personer med politiske verv skal ha en høyere uføretrygd enn personer med samme pensjonsgivende inntekt fra andre kilder, og at prinsippet om at uføretrygden bare skal erstatte inntekt som faktisk har falt bort, bør gjelde likt for alle.

Disse medlemmer viser til at det bare er deltakere i varig tilrettelagt arbeid (VTA) som er gitt unntak fra dette. VTA er rettet mot personer som mottar eller i nær fremtid ventes å få innvilget uføretrygd. Deltakerne er der på heltid og har en liten bonuslønn i tillegg til uføretrygden. Inntektsgrensen for uføretrygdede som er i VTA, har et fribeløp på 1 G. Dette behøver da ikke bare å være inntekt i VTA-bedrift. Disse medlemmer mener det ikke er formålstjenlig å endre regelverket på dette området.

Disse medlemmer viser til slutt til statsrådets svar til komiteen.

Komiteens medlemmer fra Høyre legger arbeidslinjen til grunn og står ved at det alltid skal lønne seg å jobbe. For å sikre velferden for oss og de som kommer etter oss, må flere jobbe mer og stå lenger i arbeid enn i dag. Samtidig må vi sørge for at de som trenger det, får rask og tett oppfølging for å komme inn i eller tilbake til arbeidslivet eller sikres en anstendig stønad til livsopphold. Samfunnet skal stille krav, men også stille opp. Dersom inntektsgrensen for uføretrygdede heves til 1 G, vil man i flere tilfeller der arbeid og uføretrygd kombineres, motta over 100 pst. av tidligere inntekt. I slike tilfeller vil det derfor lønne seg mer å kombinere jobb og trygd enn å arbeide fulltid. Disse medlemmer viser til at Nav bør bli enda mer arbeidsorientert, og at man bør ha et større fokus på hva den enkelte er i stand til, fremfor hva man ikke er i stand til. Det bør derfor bli enklere å kombinere ytelser med arbeid og lønn. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Stor-

tingets behandling av Innst. 195 S (2022–2023), jf. Representantforslag 76 S (2022–2023) der et samlet storting ber regjeringen sikre at uføre som kommer inn i arbeid, ikke skal få urimelige tilbakebetalingskrav for allerede utbetalt uføretrygd. Disse medlemmer forventer at regjeringen følger opp dette vedtaket raskt.

Disse medlemmer viser til at dagens krav til produktivitet i arbeidslivet gjør at mange arbeidstakere som har en sykdom, ikke like enkelt finner sin plass. Arbeidslivet bør derfor i større grad tilpasses den enkeltes evner slik at de som i dag står utenfor, lettere kan komme inn.

Disse medlemmer mener videre at man må fjerne terskler som gjør at det ikke lønner seg å jobbe. Disse medlemmer er enig med Sysselsettingsutvalget, som foreslo et forsøk med arbeidsorientert uføretrygd som kan hjelpe personer med gradert uføretrygd til å bli mer attraktive på arbeidsmarkedet. En sentral del av forslaget om arbeidsorientert uføretrygd er å åpne for en trygdejustert lønn. En innføring av trygdejustert lønn vil redusere lønnskostnadene for arbeidsgiver ved ansettelse av en person med arbeidsorientert uføretrygd. Omfanget av uutnyttet arbeidsevne blant personer med uføretrygd er usikkert. Disse medlemmer mener et forsøk med arbeidsorientert uføretrygd, med økte jobbmuligheter for denne gruppen, vil kunne gi viktig kunnskap om dette. Disse medlemmer mener det er positivt at også regjeringen ser verdien av dette og innfører et forsøk med arbeidsorientert uføretrygd. Disse medlemmer ser frem til oppfølgingen av dette.

Disse medlemmer viser videre til at det ligger en begrensning i at personer med 100 pst. uføretrygd i mange tilfeller har lite å tjene på å jobbe. Inntekt over inntektsgrensen på 0,4 G innebærer avkorting i trygden, og etter avkorting og fratrukk for en relativt høy marginalsatt sitter arbeidstaker igjen med i overkant av 20 pst. av arbeidsinntekt ut over fribeløpet. Sysselsettingsutvalget foreslo i NOU 2021:2 at fribeløpet skulle erstattes med halvert avkorting opp til 1,2 G for å gjøre det mer lønnsomt å jobbe ut over dagens fribeløp. Dette ble fulgt opp av regjeringen Solberg, men frafalt gjennom budsjettforhandlingene mellom nåværende regjeringspartier og Sosialistisk Venstreparti. Mange uføre slutter å jobbe når fribeløpet er nådd, og det fungerer som en terskel som gjør at det blir mindre lønnsomt å jobbe mer. Disse medlemmer mener slike terskler bør gjennomgås og sees på. Disse medlemmer mener også at skattenivået for de som tjener minst, bør ned, slik at incentivene til å arbeide blir bedre.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg innførte et tak på summen av uføretrygd og barnetillegg, slik at totalen av disse ytelsene maksimalt kan tilsvare 95 pst. av inntekt før uførhet. Dette er i tråd med arbeidslinjen og sikrer at man ikke opplever inntektsnedgang dersom man kommer tilbake i arbeid. Disse

medlemmer mener det er mer effektivt å øke selve barnetrygden, og viser til at Høyre i sitt alternative statsbudsjett for 2023 økte denne med 3 000 kroner. I tillegg ble det foreslått å senke grensen for hva man maksimalt kan betale av samlet inntekt for barnehageplass, fra 6 til 5 pst. Disse medlemmer mener dette er mer målrettede tiltak for å motvirke barnefattigdom enn tiltak som bidrar til at det ikke lønner seg å være i jobb.

Disse medlemmer viser til slutt til forslagsstillerens ønske om at det skal vurderes hvorvidt folkevalgte godtgjørelser skal holdes utenfor som grunnlag for avkorting. Disse medlemmer mener det er urimelig at personer med politiske verv skal ha høyere uføretrygd enn de som ikke har det. Disse medlemmer viser til at inntekt fra politiske verv er pensjonsgivende inntekt på lik linje med annen arbeidsinntekt og bør inngå i grunnlaget for beregning av uføretrygd. Disse medlemmer har vansker med å forstå hvorfor folkevalgte skal særbehandles over andre uføretrygdede som har inntekt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av at også de som går på trygd, har rett på ytelser som er gode nok til å dekke til livsopphold. Ytelser fra Nav har som prinsipp at de skal sikre brukerne inntekt ved tap av arbeidsevne, enten den arbeidsevnen er redusert helt eller delvis.

Disse medlemmer mener arbeidslinjen må ligge fast, og at også med dagens regler vil det lønne seg å jobbe, også for dem på trygd. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet var imot nedjusteringen av friinntektsbeløpet fra 1 G til 0,4 G.

Disse medlemmer mener fortsatt at friinntektsbeløpet bør økes, men en midlertidig øking er ikke en langsiktig løsning.

Disse medlemmer viser til forslag fra Fremskrittspartiet i forbindelse med Stortingets behandling av Innst. 233 S (2022–2023), jf. Representantforslag 105 S (2022–2023), om tiltak for å minske utgiftene til folk flest. Dette vil føre til at også personer som mottar ytelser vil kunne få beholde mer av de ytelsene de får.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at fribeløpsgrensen bør økes tilbake til 1 G, slik at det legges bedre til rette for uføre som har mulighet til å jobbe litt ved siden av uføretrygden. Uførereformen hadde til hensikt å senke terskelen for å delta i arbeidslivet for uføre som kunne jobbe noe, men dagens avkortingsregler og lave fribeløpsgrense hindrer dette og er i seg selv en fattigdomsfelle. Dette medlem mener derfor at det er naturlig at regjeringen eventuelt i gjennomgangen vurderer å legge en opptrappingsplan for økning av fribeløpet for uføre tilbake til 1 G.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at flere av velferdsytelsene avkortes mot inntekt, og at dette gjør at mottakerne får mindre betalt for å jobbe en time ekstra enn folk som ikke er ytelsesmottakere.

Disse medlemmer viser til at det er bred politisk enighet om at det skal lønne seg å arbeide. Dessverre har det politiske flertallet over mange år tolket dette prinsippet som at det handler om å senke ytelse og ha streng inntektsavkorting for å sikre at det i enhver tenkt situasjon skal gi lavere inntekt å være stønadsmottaker enn å være yrkesaktiv. Disse medlemmer mener at en fornuftig bruk av prinsippet i stedet bør være at ytelsene i mindre grad blir avkortet mot inntekt, slik at det lønner seg mer for alle å jobbe mer. Det vil være til det beste både for den enkelte og for samfunnet som helhet.

Disse medlemmer viser til statsrådets svarbrev, og disse medlemmer er glad for at regjeringen deler forslagsstillernes syn på at velferdssystemet skal preges av tillit til befolkningen, og at det skal lønne seg for uføre å jobbe. Disse medlemmer er overrasket over at statsråden til tross for dette ikke er mer positiv til forslagene.

Disse medlemmer viser til statsrådets svarbrev og til at statsråden legger frem et eksempel på at en uføretrygd kan oppnå høyere inntekt enn vedkommende hadde før uførhet, dersom fribeløpet heves til 1 G. Disse medlemmer ser ikke det store prinsipielle eller praktiske problemet ved at en person klarer å øke sin inntekt sammenlignet med inntekten Nav la til grunn i vedtaket om uføretrygd.

Disse medlemmer viser til at inntekt før uførhet ikke nødvendigvis gir et godt bilde på hva en person ville ha tjent dersom vedkommende var frisk. For eksempel kan sykdom gjøre at folk skifter jobb og stillingsbrøk i et forsøk på å holde seg yrkesaktiv, og inntekten før uførhet som er brukt i vedtaket, er ikke dermed representativ for hva personen tjente før sykdomforløpet startet. Det er også vanlig at man i løpet av yrkeskarrieren oppnår høyere lønn enn den gjennomsnittlige lønnsveksten fordi man får opprykk, og dette tas det ikke hensyn til i måten uføretrygd blir beregnet på.

Disse medlemmer mener statsrådets resonnement legger som premiss at folk har et fritt valg mellom å ta jobb eller få uføretrygd. Dette stemmer ikke. Uføretrygd krever en medisinsk diagnose stilt av fagfolk, og i de fleste tilfeller kreves det også år med utredninger og avklaringer om hva slags arbeid man kanskje kunne ha klart seg i til tross for sykdommen. På denne bakgrunn mener disse medlemmer at fribeløpet bør heves fra 0,4 til 1 G.

Disse medlemmer viser til at dagens avkortingsregler ikke skiller mellom ulike typer inntekter. Disse medlemmer ser det som en fordel at uføre og andre på ytelse fra Nav engasjerer seg i politikk og an-

nen frivillighet. På denne bakgrunn mener disse medlemmer det bør utredes ordninger med redusert avkorting eller unntak for avkorting på inntekter fra vervet som folkevalgt eller verv i lag og foreninger.

Disse medlemmer påpeker at det i dag ikke finnes noe som tilsvarer fribeløpet for uføre for de som mottar arbeidsavklaringspenger (AAP). Disse medlemmer viser til at AAP i dag avkortes mot antall arbeidete timer rapportert av mottakerne. Et fribeløp for AAP-mottakere kan enten utformes som et fast timeantall mottakeren kan arbeide uten å bli avkortet i stønad, eller gjennom en omlegging i ordningen fra timesavkorting til inntektsavkorting.

Disse medlemmer mener at reglene om at uføretrygden faller bort dersom man tjener 80 pst. av tidligere inntekt, bør gjennomgås. Dagens regler rammer særlig hardt de som hadde lav inntekt før de ble uføre. Disse medlemmer viser til høringssvaret til Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), der de tar til orde for å heve inntekt før uførhet (IFU) for mennesker på minsteytelser. Disse medlemmer støtter dette forslaget.

Disse medlemmer mener at dagens regler for samordning mellom dagpenger og uføretrygd er urettferdige og innebærer en forskjellsbehandling av uføre. Delvis uføre som søker jobb, bør få dagpenger på lik linje med mennesker i deltidsjobb og ikke avkortes ut over dette.

Disse medlemmer mener at inntektstaket for å motta barnetillegg til ytelse bør heves. Uføre med barn er i en sårbar økonomisk situasjon og er fratatt nær sagt alle muligheter til å forbedre egen økonomi. I motsetning til foreldre i jobb har de ikke mulighet til opprykk i jobben. De kan heller ikke jobbe overtid eller skifte til bedre betalt arbeid. Ettersom inntektstaket ligger til familien, og ikke til stønadsmottakeren alene, kan dagens rigide regler også hemme arbeidstilbudet til mennesker som har barn med uføre. Disse medlemmer viser til en sak der en ufør mor ble fratatt barnetilletget fordi ektemannen fikk julebonus. Slike eksempler viser med stor tydelighet at dagens regler ikke fungerer etter hensikten.

Videre er disse medlemmer bekymret for at delvis arbeidsløse kan få uforholdsmessig store trekk i dagpenger dersom de jobber mer enn de har oppgitt til Nav. Disse medlemmer viser til at mennesker som er 50 pst. arbeidsløse i dag kan miste dagpengene i sin helhet for hele meldekortperioden dersom de tar ekstravakter eller jobber overtid. Disse medlemmer mener disse reglene bør endres.

Disse medlemmer viser til at mange uføre synes det er vanskelig å forutse sin inntekt fremover i tid. Ettersom gruppen generelt har svært lav inntekt, kan tilbakebetalingskrav få store konsekvenser for dem det gjelder. Dette taler for å heve fribeløpet og generelt innføre rausere regler for inntektsavkorting.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Stortingets behandling av Innst. 174 S (2022–2023), jf. Representantforslag 43 S (2022–2023). Dette medlem mener det fremdeles bør innføres et mindre fribeløp for mottakere av sosialhjelp for å hindre at disse blir trukket i ytelsen dersom de får gaver fra familie og venner, eller klarer å skaffe seg småjobber.

Dette medlem viser til skriftlig innspill fra Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon til denne saken og til at organisasjonen støtter forslagene fra representanter fra Rødt i representantforslaget.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag til nødvendige lovendringer som midlertidig hever fribeløpet for uføre til 1 G ut 2023.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå hvordan velferdsytelsene påvirkes av at mottakerne har arbeidsinntekt, og komme med forslag til lovendringer som forenkler inntektsrapportering for stønadsmottakere, og som sikrer at brukerne får beholde mer av sin lønn og stønad. Gjennomgangen skal ikke begrenses til, men skal minimum vurdere følgende temaer:

- a. Økning i fribeløpet for uføre
- b. Hvorvidt folkevalgt arbeid og honorarer for verv i lag og foreninger skal avkortes på samme måte som andre inntekter
- c. Innføring av fribeløp for sosialhjelpsmottakere
- d. Innføring av fribeløp for mottakere av arbeidsavklaringspenger
- e. Heving av inntekt før uførhet for uføretrygdede på minsteytelser
- f. Heving av inntektsgrensen for å motta barnetillegg i sosiale ytelser
- g. Endring av regelverket for samordning av dagpenger og andre sosiale ytelser slik at for eksempel uføre får like mye dagpenger som friske personer i samme situasjon»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomgå hvordan velferdsytelsene påvirkes av at mottakerne har arbeidsinntekt, og komme med forslag til lovendringer som forenkler inntektsrapportering for stønadsmottakere, og som sikrer at brukerne får beholde mer av sin lønn og stønad. Gjennomgangen skal ikke begrenses til, men skal minimum vurdere følgende temaer:

- a. Økning i fribeløpet for uføre
- b. Hvorvidt folkevalgt arbeid og honorarer for verv i lag og foreninger skal avkortes på samme måte som andre inntekter
- c. Innføring av fribeløp for sosialhjelpsmottakere
- d. Innføring av fribeløp for mottakere av arbeidsavklaringspenger
- e. Heving av inntekt før uførhet for uføretrygdede på minsteytelser
- f. Heving av inntektsgrensen for å motta barnetillegg i sosiale ytelser
- g. Endring av regelverket for samordning av dagpenger og andre sosiale ytelser slik at for eksempel uføre får like mye dagpenger som friske personer i samme situasjon

Forslag fra Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag til nødvendige lovendringer som midlertidig hever fribeløpet for uføre til 1 G ut 2023.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:136 (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mímir Kristjánsson, Tobias Drevland Lund og Marie Sneve Martinussen om at det skal lønne seg å jobbe, også når man går på trygd – vedtas ikke.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 28. mars 2023

Kirsti Bergstø

leder

Dagfinn Henrik Olsen

ordfører

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Statsråden

Arbeids- og sosialkomiteen i Stortinget
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref
2023/874

Vår ref
23/861-

Dato
3 . mars 2023

**Dokument 8: 136 S (2022-2023) Representantforslag fra
stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Mimir Kristjánsson
og Tobias Drevland Lund**

Jeg viser til brev av 21. februar fra Arbeids- og sosialkomiteen, vedlagt representantforslag (Dokument 8: 136 S (2022-2023)) fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Mimir Kristjánsson og Tobias Drevland Lund:

1. *Stortinget ber regjeringen gjennomgå hvordan velferdsytelsene påvirkes av at mottakerne har arbeidsinntekt, og komme med forslag til lovendringer som forenkler inntektsrapportering for stønadsmottakere og som sikret at brukerne får beholde mer av sin lønn og stønad. Gjennomgangen skal ikke begrenses til, men skal minimum vurdere følgende temaer:*
 - a. *Økning i fribeløpet for uføre*
 - b. *Endring av reglene om at mottakere mister uføretrygden dersom inntekten overstiger 80 prosent av inntekten før sykdom*
 - c. *Heving av inntektsgrensen for å motta barnetillegg i sosiale ytelser*
 - d. *Endring av regelverket for samordning av dagpenger og andre sosiale ytelser slik at for eksempel uføre får like mye dagpenger som friske personer i samme situasjon*
 - e. *Unntak for godtgjørelser for folkevalgt i inntektsavkorting av ytelser, og vurdering av om andre kilder til inntekt også bør utelates*
2. *Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag til nødvendige lovendringer som midlertidig hever fribeløpet for uføre til 1 G ut 2023.*

Uføretrygd som inntektserstatning – nærmere om kombinasjon av uføretrygd og arbeid, fribeløp og inntektsgrenser

Jeg deler representantenes syn på at velferdssystemet skal preges av tillit til at befolkningen ønsker å bidra så godt man kan, og at ordningene skal legge til rette for det. Vi har imidlertid noe ulik oppfatning av hvordan man best kan få til dette. Jeg mener det er viktig at det skal lønne seg å jobbe, både for de som ikke mottar trygd og for de som mottar trygd. Regelverket legger etter min mening godt til rette for at eksempelvis uføre som klarer å øke sin inntekt gjennom arbeid, kan gjøre det. Jeg ser derfor ikke behov for en større gjennomgang av uføreordningen eller øvrige inntektssikringsordninger nå. I tillegg viser jeg til Stortingets behandling av Dokument 8:76 S (2022–2023) jf. Innst. 195 S (2022–2023) som berører tilgrensende problemstillinger og hvor jeg vil følge opp de vedtak Stortinget fatter.

Jeg vil nedenfor gi min vurdering av de ulike konkrete forslagene, som knytter seg til uføreordningen.

Fribeløpet for uføre

Dagens uføretrygdordning ble som kjent innført i 2015 etter forslag fra Uførepensjonsutvalget (NOU 2007: 4). Omleggingen var en nødvendig tilpassing til pensjonsreformen, men også et ledd i å styrke folketrygdens ytelser til uføre og å gjøre ordningen fleksibel og «sømløs» for å kombinere uføretrygd og arbeid. Grensen for hvor mye man kunne jobbe uten reduksjon av ytelsen ble senket fra inntil 1 G (grunnbeløp) i den gamle uførepensjonsordningen, til 0,4 G (som p.t. utgjør 44 591 kroner). Denne endringen må ses i sammenheng med at det ikke lenger gjøres en revurdering av uføregraden. Kravet om at man måtte vente i ett år etter at ytelsen ble innvilget før man kunne utnytte friinntekten, ble også fjernet. Se nærmere om dette nedenfor.

Hensynet til god inntektssikring og at det skal lønne seg for uføre å jobbe, må balanseres mot hensynet til arbeidslinja. En person som blir 60 prosent ufør og fortsetter i 40 prosent stilling vil med en årslønn i full stilling på 500 000 kroner få utbetalt 198 000 kroner i uføretrygd og 200 000 kroner i lønn. Dette gir en samlet inntekt (trygd og lønn) på om lag 80 prosent av tidligere inntekt. I tillegg kan man tjene 0,4 G uten at uføretrygden reduseres, noe som tilsvarer nesten 443 000 kroner samlet i lønn og trygd (om lag 89 prosent av tidligere inntekt). Hvis fribeløpet heves til 1 G, vil vedkommende fortsatt kunne få utbetalt den samme ytelsen, pluss inntekt i 62 prosent stilling (311 500 kroner), og få en samlet inntekt (trygd og lønn) på 509 500 kroner, dvs. over 100 prosent av tidligere inntekt. Jeg er enig med representantene i at det skal lønne seg å jobbe når man går på trygd, men jeg mener ikke at det skal lønne seg mer å kombinere jobb og trygd enn å bli stående i eller jobbe i en fulltidsstilling. Det skal også være mer lønnsomt for de som ikke kan stå i full stilling å søke om gradert uføretrygd enn full uføretrygd. Regjeringens hovedfokus er å hindre at personer støtes ut av arbeidslivet, og uføreordningen må støtte opp om dette.

Ved innføringen av den nye uføretrygden uttalte departementet i Prop. 130 L (2010–2011) punkt 8.6 at reduksjon mot arbeidsinntekt prinsipielt bør skje fra første krone, fordi uføreordningen bare bør erstatte inntekt som faktisk har falt bort. Av administrative grunner mente man at det imidlertid vil være behov for å se bort fra arbeidsinntekt under en viss beløpsgrense. Det ble videre vist til at all inntekt ble medregnet hvis man overskred friinntekten i den dagjeldende uførepensjonsordningen. Friinntekten skapte en terskeeffekt, fordi samlet inntekt ble redusert når arbeidsinntekten overskred friinntekten. Denne terskeeffekten kunne føre til at uføre lot være å prøve seg i arbeid igjen. Det ble derfor innført en beløpsgrense på 0,4 G per kalenderår i uføreordningen. Inntekt under denne beløpsgrensen tas ikke med ved reduksjon av uføretrygden. Samtidig ble den tidligere ventetiden på ett år fjernet, slik at man kunne få forsøke seg i arbeid igjen så tidlig som mulig.

En eventuell heving av fribeløpet kan derfor ikke sees isolert, men må vurderes sammen med andre elementer i ordningen. Dersom fribeløpet skal økes, er det nødvendig å samtidig se på blant annet revurdering av uføregraden, og om det bør innføres bestemmelser som regulerer hvor raskt etter innvilgelse av uføretrygden man kan ha en relativt stor inntektsøkning uten at det opprinnelige vedtaket skal omgjøres. Jeg vil minne om at den tidligere ordningen med friinntekt på inntil 1 G og varig reduksjon i uføregraden dersom man oversteg denne grensen, hadde uheldige terskler og innlåsingseffekter. Dersom det innføres et fribeløp av denne størrelsen, som ikke tas med ved reduksjon av uføretrygden, vil man som det framgår av eksemplet ovenfor få høye kompensasjonsgrader i ordningen.

For ordens skyld vil jeg nevne at eventuelle endringer i folketrygdens uføretrygd også vil nødvendiggjøre tilsvarende endringer i de offentlige tjenestepensjoner, som er utformet som et påslag til folketrygdens ytelser. Jeg kommenterer imidlertid ikke disse ordningene særskilt.

Ordningen med friinntekt/fribeløp har vært justert en rekke ganger, og uavhengig av utforming vil det uansett oppstå terskeeffekter. Det vil derfor alltid være flere hensyn som kan trekke i ulike retninger. Sysselsettingsutvalget hadde blant annet som mandat å foreslå tiltak som kunne bidra til at flere kommer i arbeid, at flere får utnyttet sin arbeidsevne og at færre får unødig langvarige stønadsforløp eller faller utenfor arbeidslivet på en varig stønad. Som kjent ble det i NOU 2021: 2 foreslått at fribeløpet på 0,4 G skulle erstattes med halvert avkortning over et lengre intervall, for å gjøre det mer lønnsomt å arbeide ut over dagens fribeløp. Forslaget ble fulgt opp i forslag til statsbudsjett for 2022, men ble senere frafalt gjennom budsjettforhandlingene mellom regjeringspartiene og Sosialistisk venstreparti.

Jeg mener at dagens ordning med fribeløpet på 0,4 G kombinert med at uføregraden ligger fast, slik at utbetalingen fortløpende justeres opp og ned i forhold til inntekten uten at vilkårene må prøves på nytt, gir en god balanse mellom de ulike hensynene bak ordningen. Jeg mener derfor at det heller ikke er hensiktsmessig å foreslå å øke fribeløpet til 1 G ut 2023.

Ved inntekt over inntektsgrensen (som består av forventet inntekt i eventuell reststilling tillagt fribeløpet på 0,4 G) kan den enkelte selv melde fra om endringer i forventet inntekt på nav.no

og få justert utbetalingene fortløpende. Dersom det likevel blir utbetalt for mye eller for lite (fordi det meldes inn for høy eller lav inntekt, eller meldes fra for sent), blir dette korrigert i det årlige etteroppgjøret, som bygger på de samme prinsippene som skatteoppgjøret. Det fremgår ikke av forslaget hvilke elementer i denne inntektsrapporteringen som forslagsstillerne mener bør forenkles.

80-prosentsregelen for uføre

Jeg vil understreke at uføretrygd skal komme til erstatning for inntekt som har falt bort på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. For å få uføretrygd fra folketrygden må inntektsevnen være varig nedsatt med minst 50 prosent (eller 40 prosent hvis man har mottatt arbeidsavklaringspenger). Personer med mindre inntektstap enn dette vil ikke få rett til uføretrygd. De fleksible reglene vi har i dag sikrer likevel at personer som gradvis gjenvinner noe av inntektsevnen som ufør, kan tjene opptil 80 prosent av tidligere inntekt uten at uføretrygden faller helt bort. Hensynet til å unngå overkompensasjon tilsier å videreføre en slik grense. Det er gitt egne regler i forskrift som skal sikre at den uføre ikke må betale tilbake uføretrygd som ble mottatt før arbeidsforholdet startet. Praktiseringen av disse reglene har som kjent vært tema i behandlingen av Dokument 8:76 S (2022–2023), jf. Innst. 195 S (2022–2023) hvor arbeids- og sosialkomiteen foreslår at Stortinget skal be regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at uføre som kommer i arbeid, ikke skal få urimelige tilbakebetalingskrav for allerede utbetalt uføretrygd. Jeg vil følge opp denne saken videre når Stortinget har behandlet den.

Inntektsgrensen for barnetillegg for uføre mv.

Mottakere av uføretrygd som forsørger barn under 18 år kan få barnetillegg. Fullt tillegg per barn per år utgjør 0,4 G. Barnetillegget er behovsprøvd og skal etter hovedregelen reduseres med 50 prosent av inntekt som overstiger et fastsatt fribeløp, det vil si en gradvis reduksjon. Fribelet er 4,6 G dersom det innvilges barnetillegg for ett fellesbarn hvor begge foreldrene bor sammen. Fribelet økes med 0,4 G for hvert ekstra barn, og utgjør dermed 5 G dersom paret har to fellesbarn. For den av foreldrene som ikke mottar barnetillegg, skal summen av inntektene som regnes med, med unntak av pensjonsytelser og uføretrygd fra folketrygden, reduseres med grunnbeløpet. Det betyr at et par med to barn under 18 år, hvor en er uføretrygdet og en er i arbeid, kan ha en samlet inntekt på inntil 668 862 kroner og fortsatt få to fulle barnetillegg på til sammen 89 182 kroner. Ved høyere inntekt, vil barnetilleggene bli gradvis redusert og falle helt bort først ved en samlet inntekt på 847 225 kroner.

Dersom det er praksis hos den friske av foreldrene sin arbeidsgiver å gi bonuser, kan mottakeren av uføretrygd legge inn en høyere forventet inntekt ved begynnelsen av året slik at barnetillegget reduseres jevnt over hele året. Dersom barnetillegget har blitt redusert for mye, vil dette bli tilbakebetalt i etteroppgjøret. Etter min vurdering er det samlet sett ikke hensiktsmessig å gjøre noe med inntektsgrensen for barnetillegg for uføretrygdede.

Samordning dagpenger og uføretrygd mv.

Arbeidstakere som har hatt gradert uføretrygd i mer enn to år, kan motta dagpenger under arbeidsledighet på linje med andre som blir arbeidsledige. De som har mottatt uføretrygd

kortere tid enn dette, får samordnet ytelsene. Dette skyldes at den samme inntekten i slike tilfeller vil kunne inngå i grunnlaget for både dagpenger og uføretrygd. Uten samordning kunne inntektstapet blitt dekket dobbelt opp, og det er et viktig prinsipp i folketrygden at man ikke samtidig kan motta flere ytelser til dekning av samme tap. Jeg ser ikke behov for å endre disse reglene.

Inntektsavkorting for folkevalgte mv.

Videreføring av de tidligere særreglene for personer med for politiske verv, ble drøftet i forbindelse med innføring av ny uføretrygd i Prop. 130 L (2010–2011). Det ble pekt på at inntekt fra slike verv er pensjonsgivende inntekt på linje med annen arbeidsinntekt og inngår i grunnlaget for beregningen av uføretrygden. Uføretrygden vil dermed også erstatte bortfall av godtgjørelse for verv på lik linje med annen pensjonsgivende inntekt. Det ble uttalt at det er vanskelig å begrunne at personer med politiske verv skal ha en høyere uføretrygd enn personer med samme pensjonsgivende inntekt fra andre kilder, og at prinsippet om at uføretrygden bare skal erstatte inntekt som faktisk har falt bort derfor bør gjelde likt for alle.

På denne bakgrunn er det derfor bare en gruppe i dag som er underlagt særregler, og det er deltakere i varig tilrettelagt arbeid (VTA). Dette tiltaket er rettet mot personer som mottar eller i nær fremtid ventes å få innvilget uføretrygd. Deltakerne er der på heltid og har en liten bonuslønn i tillegg til uføretrygden. For deltakere i tiltaket oppleves bonuslønnen som en viktig motivasjon og bidrar til en meningsfull hverdag. Attføringsbedriftene utbetaler normalt timelønn basert på hvor mange timer medarbeiderne arbeider, og bonuslønnen tilsvarer ikke i alle tilfeller ett grunnbeløp. Departementet uttalte i høringsnotat 31. januar 2014 at deler av inntekt som en VTA-deltaker kan ha fra annet arbeidsforhold, prinsipielt bør holdes utenfor fribeløpet. Det ble imidlertid vist til at det ikke er praktisk mulig for Arbeids- og velferdsetaten å kunne skille ut bonuslønnen fra eventuell annen pensjonsgivende inntekt. Det ble derfor innført en forskriftsbestemmelse som sier at inntektsgrensen for uføretrygdede som er i VTA har et fribeløp på 1 G. Dette behøver da ikke bare være inntekt i VTA bedrift.

I tillegg til de prinsipielle betenkelighetene med å innføre særregler for pensjonsgivende inntekt fra politiske verv og eventuelt for flere grupper, vil de samme praktiske problemene med å skille slik pensjonsgivende inntekt fra annen pensjonsgivende inntekt fortsatt gjøre seg gjeldende. Jeg anser det derfor ikke som hensiktsmessig å endre regelverket på dette området.

Oppsummering

Som nevnt innledningsvis deler jeg representantenes syn på at velferdssystemet skal preges av tillit til at befolkningen ønsker å bidra så godt man kan, og at ordningene skal legge til rette for det. Jeg mener samtidig at det er viktig at det skal lønne seg å jobbe, både for de som ikke mottar trygd og for de som mottar trygd.

Gjennomgangen ovenfor viser etter min vurdering at regelverket for uføretrygd i all hovedsak legger godt til rette for at uføre som klarer å øke sin inntekt gjennom arbeid, kan gjøre det. Det er bakgrunnen for at jeg ikke ser at det er behov for en større gjennomgang av

uføreordningen nå. Jeg viser også til Sysselsettingsutvalgets rapporter, som forholdsvis nylig blant annet gjorde en grundig vurdering av en lang rekke aspekter knyttet til de ulike inntektssikringsordningene.

I saker som omhandler tilbakekreving av uføretrygd for personer som har vendt tilbake til arbeidslivet, vil jeg som nevnt over følge opp vedtak som treffes i Stortinget i forbindelse med behandlingen av Dokument 8:76 S (2022–2023). Jeg er opptatt av at regelverket i slike tilfeller praktiseres korrekt og at man ikke får urettmessige tilbakebetalingskrav mot seg.

Jeg vil avslutningsvis også påpeke at det ikke er tilstrekkelig at regelverket støtter opp om at det skal lønne seg å jobbe. Det må også finnes en jobb til den enkelte. Sysselsettingsutvalget viste til at en hovedutfordring knyttet til innsatsen for å øke andelen personer som kan kombinere en ev. uføretrygd med arbeid i for liten grad har lagt vekt på etterspørsels-siden i arbeidsmarkedet.

Stortinget har derfor sluttet seg til regjeringens forslag om å bevilge midler til et avgrenset forsøk med arbeidsorientert uføretrygd. I forsøket skal to nye virkemidler kombineres; at også personer som har fått vedtak om (arbeidsorientert) uføretrygd skal få tett oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten og at det avtales mellom partene i arbeidslivet at lønnen i disse tilfellene kan settes lavere enn lønn fastsatt på ordinære vilkår (trygdejustert lønn). For den som får et vedtak om arbeidsorientert uføretrygd, vil samlet inntekt fra gradert uføretrygd og arbeidsinntekt bli høyere enn hva vedkommende ville fått med full uføretrygd. Det er igangsatt dialog med partene i arbeidslivet om hvordan forsøket skal avgrenses, hvordan ordningen mer konkret skal utformes, og om behovet for tilpasninger i tariffavtaler.

Med hilsen

Marte Mjøs Persen

